

ศึกษาวิเคราะห์ความหมายและจุดหมายของการศึกษา A Study and Analysis of the Meaning and Aims of Education

อดิศักดิ์ ตั้งปทุมชาติ

Adisak Tangpattamachart

นักวิชาการอิสระ

Indecent Scholar

จักรพงษ์ ทิพสุนะนิน

Jakkapong Thipsungnoen

สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

Office of the General Buddhist Education Area 14

มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

Manatsawee Monpannawattana

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative learning Mahidol University

E-mail : adisakt.t@championfamily.in.th

วันที่รับบทความ (Received) : 1 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 5 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 5 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนามนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาและประยุกต์ความรู้ในการพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับอาชีพ สังคม และระบบเศรษฐกิจ การศึกษาในยุคหลังสมัยใหม่ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมของสังคมข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน จึงจำเป็นต้องบูรณาการศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม การศึกษาในยุคนี้ยังต้องสอดคล้องกับอุดมการณ์ ความคิด ความเชื่อ เสรีภาพ พหุวัฒนธรรม และวิถีคิดแบบโลกหลังสมัยใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและพัฒนาตนได้อย่างมีความหมายในสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: ยุคหลังสมัยใหม่, การศึกษายุคหลังสมัยใหม่, การบูรณาการ

Abstract

Education serves as a fundamental basis for human development, aiming to explore and apply knowledge to enhance personal growth in alignment with professional, social, and economic contexts. In the postmodern era, education must adapt to rapid technological changes and the characteristics of a borderless information society. This requires the integration of both science and art into a coherent whole. Moreover, education must align with contemporary ideologies, beliefs, freedoms, multicultural values, and the patterns of thought inherent in the postmodern world, enabling learners to navigate and develop meaningfully within modern society.

Keywords: Postmodern Era, Postmodern Education, Integration

1. บทนำ

1.1 การศึกษายุคหลังสมัยใหม่ (Education in the Postmodern era)

การศึกษาในยุคหลังสมัยใหม่ หรือการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม รู้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้จากความเป็นโลกหลังสมัยใหม่ที่ได้ซึมซับเข้ามาสู่ในชีวิตประจำวันโดยผ่านการโปรยปรายของศิลปะสมัยใหม่ ผลผลิตต่างๆ ของสังคมบริโภค เทคโนโลยีบนโลกโซเชียลมีเดีย และลักษณะหรือวิธีการเกี่ยวกับพลวัตต่างๆ พร้อมกับการสร้างงานอุตสาหกรรมใหม่ และอาณานิคมใหม่ขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถอธิบายในฐานะที่เป็น "การทำให้เป็นโลกหลังสมัยใหม่" ที่มอบให้กับชีวิตยุคหลังสมัยใหม่ที่มีคุณค่าชีวิตที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดทางปรัชญาของโลกหลังสมัยใหม่ ที่มีบทบาทกับการใช้ชีวิตมากขึ้น คุณค่าชีวิตยุคหลังสมัยใหม่เริ่มมีประสบการณ์ และหาแนวทางใหม่ที่จะแสวงหาความอยู่รอดเพื่อความหลุดพ้นจากโครงสร้างเดิมๆ พร้อมกับการแสดงออกทางความคิดเห็น การแสดงออกกับสังคม โดยยุคนี้จะเป็นตัวของตัวของตัวเองมากขึ้น พร้อมกับความต้องการให้มีการยอมรับความมีคุณค่าของชีวิตของคนในยุคหลังสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วย ดังนั้นการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 จึงถือเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม และด้านเทคโนโลยีซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องมีการปรับตัว และยกระดับสมรรถนะของคน เพื่อให้สามารถเป็นกำลังสำคัญของการขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปประเทศไทย ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม และสังคมโลก เช่น ความสำเร็จทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ สถาบันศึกษาต้องสร้างหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ทักษะ และความรู้เพื่อให้เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในโลก สามารถที่จะคิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ สื่อสารได้ และตระหนักรู้สิ่งต่างๆ ได้ทั่วโลก รวมทั้งมีความสามารถทางเทคนิค สถาบันการศึกษาต่างๆ จึงต้องพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับทักษะ และความสามารถที่สามารถคิด แก้ไขสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตัวของตัวเอง พร้อมทั้งมีทักษะด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และทักษะภายในตัวบุคคล ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการช่วยการทำงาน

และการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องมีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จำเป็น เพื่อประสบความสำเร็จทางอาชีพ สังคม และเศรษฐกิจ ในยุคโลกาภิวัตน์ แนววิถีชีวิตใหม่ของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพแวดล้อมที่ประเทศต่างๆ ต่างก็มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น ระบบการศึกษา จึงจำเป็นต้องปรับตัวและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อการศึกษาที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ การศึกษาช่วยให้คนมีความคิด สามารถคิดตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล คนที่มีความรู้ ความสามารถดีพอจนสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และครอบครัว การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มีความค่าที่คนได้จากการเรียนรู้ จากการฝึกฝน และรู้จักกับการเก็บสะสม ถือว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะตน คนที่มีการศึกษาย่อมรู้จักเลือก และตัดสินใจได้เหมาะสมถูกต้อง สามารถบังคับตนเองให้กระทำการอันควรทำ เว้นในสิ่งอันควรเว้น รู้จักแก้ปัญหา รู้จักปรับตัวสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และส่งเสริมความสามัคคีในสังคม ตลอดจนขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจ

1.2 ความหมายของการศึกษา

มีผู้ให้คำจำกัดความ และความหมายของการศึกษาไว้ ดังนี้

1) ยีน ยัคส์ รูโซ (Jean Jacques Rousseau) การศึกษาคือการปรับปรุงคนให้เหมาะกับโอกาสและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปหรืออาจกล่าวได้ว่าการศึกษาคือการนำความสามารถในตัวบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์

2) โจนเฟรดเดอริก แฮร์บาร์ต (John Friedrich Herbart) การศึกษาคือ การทำพลเมืองให้มีความประพฤติดี และมีอุปนิสัยที่ดีงาม

3) เฟรด ดเอนริก เฟรเบล (Friedrich Froebel) การศึกษาหมายถึงการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เพื่อให้เด็กพัฒนาตนเอง

4) จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้หลายความหมาย คือ

(1) การศึกษาคือชีวิต ไม่ใช่เตรียมตัวเพื่อชีวิต

(2) การศึกษาคือความเจริญงอกงาม

(3) การศึกษาคือกระบวนการทางสังคม

(4) การศึกษาคือการสร้างประสบการณ์แก่ชีวิต

5) ม.ล.ปิ่น มาลากุล การศึกษา เป็นเครื่องหมายที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในตัวบุคคล

6) ดร.สาโรช บัวศรี การศึกษา หมายถึง การพัฒนาบุคคล และสังคมที่ทำให้คนได้มีการเรียนรู้และพัฒนาขึ้นไปสู่ความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมด อาจสรุปได้ว่าการศึกษาเป็นกระบวนการส่งเสริมให้บุคคลเจริญเติบโต และมีความเจริญงอกงามทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาจนเป็นสมาชิกของสังคมที่มีคุณธรรมสูง

1.3 ความสำคัญของการศึกษา

การศึกษามีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก คำกล่าวที่ว่าการศึกษาคือชีวิต และชีวิตคือการศึกษาคำกล่าวเช่นนี้ยังคงเป็นความจริงอยู่ตลอดไป ชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิในครรภ์มารดาได้เริ่มมีการศึกษาบ้าง

แล้ว การศึกษาของมนุษย์จะเริ่มอย่างจริงจังก็ต่อเมื่อชีวิตได้เริ่มสัมผัสโลก และจะต้องศึกษาอยู่ตลอดไป จนกว่าชีวิตจะจากโลกนี้ไป การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อบุคคล สังคม ประเทศชาติ และต่อโลกเป็นอย่างยิ่ง อาจจะกล่าวได้ว่า “ตราบใดที่โลกยังมีอยู่ มนุษย์ก็ต้องอาศัยการศึกษาไม่สิ้นสุด” เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะมนุษย์ที่อาศัยโลกอยู่จะต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาสำหรับการพัฒนาตน เมื่อสมาชิกของสังคมได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพแล้ว สังคม และประเทศชาติรวมทั้งโลกด้วยก็จะได้รับการพัฒนาต่อไปด้วย

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษา

มีผู้ให้ความหมายปรัชญาว่า เป็นความพยายามในการคิดอย่างมีระบบเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล และเกี่ยวกับความจริงทั้งมวล (Kneller's Introduction to the Philosophy of Education) ปรัชญามุ่งศึกษาเรื่องของชีวิต และจักรวาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อจะหาความจริงอันเป็นที่สุด เหมือนการศึกษามุ่งศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ และวิธีการที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างดีมีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิตการงาน ทั้งปรัชญา และการศึกษา มีจุดสนใจร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งก็คือการกำหนดคุณค่า และความหมายของชีวิตมนุษย์ ปรัชญาในแง่จึงมีลักษณะเป็นทฤษฎีทางการศึกษา และการศึกษาเป็นการนำเอาปรัชญาไปปฏิบัติให้บังเกิดผล เมื่อเป็นเช่นนี้ปรัชญาจึงมีความสัมพันธ์กับการศึกษาอยู่ 3 ประการ

1) ปรัชญาตรวจสอบ และเสนอแนะจุดมุ่งหมายของการศึกษา การศึกษาเป็นกิจกรรมทางสังคมที่มุ่งผลการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในแนวทางที่ปรารถนา ปรัชญาอาจจะช่วยเสริมการศึกษาให้ได้รับคำตอบที่ชัดเจนขึ้นได้หลายประการ เช่น

(1) ปรัชญาอาจช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่จะเลือกนั้น สอดคล้องกับสภาพการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองหรือไม่ มีความเหมาะสมเพียงใด

(2) ปรัชญาอาจช่วยชี้ให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่จะเลือกนั้นขัดแย้งกับจุดมุ่งหมายของกิจกรรมทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองหรือไม่ ถ้าขัดแย้งจะแก้ไขให้สอดคล้องกันได้อย่างไร

(3) ปรัชญาอาจช่วยชี้ให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่จะเลือกนั้น สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ดีหรือไม่ ชีวิตที่ดีควรเป็นอย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์คืออะไร เพื่อจะได้ใช้ข้อเท็จจริงเหล่านี้ประกอบการพิจารณาเลือกจุดมุ่งหมายของการศึกษาได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

2) ปรัชญาวิพากษ์ และวิเคราะห์การศึกษา ปรัชญาอาจช่วยวิพากษ์ และวิเคราะห์สาระ และปัญหาของการศึกษาได้ใน 3 ลักษณะคือ

(1) ปรัชญาอาจช่วยวิเคราะห์ข้อสมมติฐานของการศึกษา การที่นักการศึกษามีความเห็นแตกต่างกัน ถ้าสืบเสาะดูสาเหตุของความแตกต่างให้ดีแล้ว ส่วนหนึ่งมักจะเกิดจากการยึดข้อสมมติฐานที่แตกต่างกัน ถ้าจับประเด็นความแตกต่างได้แล้ว ก็จะทำให้ให้นักการศึกษาที่มีความมั่นใจในสมมติฐานที่ตนยึดมามากยิ่งขึ้น มีเหตุผลมากขึ้น

(2) ปรัชญาอาจช่วยให้เห็นปัญหาทางการศึกษาชัดเจนขึ้น มีอยู่บ่อยครั้งที่ความพยายามแก้ปัญหาบางอย่างโดยไม่เข้าใจชัดเจนว่าปัญหานั้นคืออะไร ปรัชญาอาจช่วยขยายความของคำถามให้ชัดเจนขึ้น ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องระหว่างปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งเสนอแนะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการจะแก้

(3) ปรัชญาอาจช่วยจัดความกำกวมของศัพท์ หรือแนวคิดหลักที่ใช้ในวงการศึกษานักปรัชญากลุ่มภาษาวิเคราะห์จะช่วยแยกแยะให้เห็นว่า คำศัพท์ทางการศึกษามีความหมายได้ก็ความหมาย เช่น การนิยามความหมายของ “การศึกษา” อาจนิยามได้ 3 ลักษณะคือ

(3.1) นิยามขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับความหมายที่ผู้นิยามมองการใช้เป็นการเฉพาะตัวหรือเฉพาะแห่ง

(3.2) นิยามแบบพรรณนา คือการนิยามความหมายที่คนทั่วไปใช้

(3.3) นิยามเพื่อชี้ทาง คือการนิยามความหมายอย่างที่เราควรจะเป็น เช่น “การศึกษาคือความเจริญงอกงาม”

3) ปรัชญาให้ภาพรวมหรือสร้างโลกทัศน์ โดยการเชื่อมโยงศาสตร์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้มีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา

กล่าวโดยสรุปคือ หน้าที่ของปรัชญากับการศึกษาพิจารณาได้เป็น 2 ด้านคือ

1. ด้านเนื้อหาสาระของการศึกษาปรัชญามีส่วนช่วยกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด เพื่อชีวิต และสังคมปัจจุบัน และอนาคต

2. ด้านวิธีการ ปรัชญามีส่วนช่วยวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความโดยใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยาเกี่ยวกับคำ และแนวคิดหลักทางการศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในความคิด ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นใจในการปฏิบัติของนักการศึกษามากขึ้นตามคำที่ว่า “การจัดการศึกษาโดยไม่มีปรัชญาการศึกษาเป็นแนวทางก็เป็นเสมือนเรือที่แล่นไปในท้องทะเลโดยไม่มีหางเสือ”

2. จุดมุ่งหมายลักษณะของปรัชญาการศึกษา

โดยทั่วไปปรัชญาการศึกษาในปัจจุบันได้แบ่งจุดมุ่งหมายออกเป็นสาขาต่างๆ ดังนี้

2.1 ปรัชญาการศึกษาสาขาสารัตถนิยม (Essentialism)

ปรัชญาการศึกษานี้ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทั่วไปสาขาจิตนิยม (Idealism) และวัตถุนิยม (Realism) นักการศึกษาที่เป็นผู้นำในสาขานี้ได้แก่ William C. Bagley และ Thomas Briggs เป็นต้น ปรัชญาการศึกษาสาขานี้เชื่อว่า การจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อการอนุรักษ์ และถ่ายทอดวัฒนธรรมในอดีตให้กับคนรุ่นใหม่ หลักสูตรที่ใช้จึงเน้นเนื้อหา (Subjectmatter) และใช้หลักสูตรเหมือนกันทั่วประเทศ เพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกัน ครูจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะครูเป็นผู้รู้ และผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมด ส่วนผู้เรียนจะเป็นผู้ฟัง และปฏิบัติตามแนวทางที่ครูหรือสังคมกำหนด ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงเน้นครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher-centered Approach) โดยใช้การสอนแบบบรรยายเป็นหลัก

2.2 ปรัชญาการศึกษาสาขานิรันดรนิยม (Perennialism)

ปรัชญาการศึกษานี้ได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาทั่วไป สาขา วัตถุนิยม (Realism) และจิตนิยม (Idealism) นักการศึกษาเป็นผู้นำในสาขานี้ได้แก่ Robert M. Hutchins และ Mortimer J. Adler เป็นต้น ปรัชญาการศึกษาสาขานี้เชื่อว่า การจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสติปัญญา และการใช้เหตุผลของมนุษย์เพื่อให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ รวมทั้งการถ่ายทอดวัฒนธรรม หลักสูตรที่ใช้จะเน้นหลักสูตรศิลปศาสตร์ (Liberal Arts Curriculum) โดยเน้นวิชาไตรภาค (Three R's) คือ การอ่าน การเขียน และการเรียนเลข เนื้อหาวิชาที่สำคัญจะบรรจุในหนังสือยอดเยี่ยมที่สุดเรียกว่า The Great Book ส่วนครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งด้านความคิด และสติปัญญา สำหรับผู้เรียนซึ่งมีศักยภาพอยู่แล้ว จะต้องฝึกฝนเพื่อพัฒนาความคิด และสติปัญญาภายใต้การแนะนำของครู ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจะ ใช้การสอนแบบอภิปราย

2.3 ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนิยม (Progressivism)

ปรัชญาการศึกษานี้ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทั่วไปสาขาปฏิบัตินิยม (Experimentalism) นักการศึกษาที่เป็นผู้นำในสาขานี้ได้แก่ John Dewey และ William James เป็นต้น ปรัชญาการศึกษาสาขานี้ เชื่อว่าการจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และ สติปัญญาตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุข หลักสูตรที่ใช้จะเป็นหลักสูตรแบบประสบการณ์ (Activity centered Curriculum) ซึ่งเนื้อหาที่เรียนจะต้อง เป็นประโยชน์กับชีวิตประจำวัน สำหรับครูผู้สอนจะช่วยกระตุ้น แนะนำ และประสานงาน ส่วนผู้เรียนมีความสำคัญมากเพราะจะเกิดการเรียนรู้จากการลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) อย่างอิสระ ดังนั้นในกระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียนจึงเป็นศูนย์กลาง (Student centered Approach) คือ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม และเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดเวลา

2.4 ปรัชญาการศึกษาสาขาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

ปรัชญาการศึกษานี้ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทั่วไปสาขาปฏิบัตินิยม (Experimentalism) ที่ได้นำมา ปรับปรุงบางส่วน นักการศึกษาที่เป็นผู้นำในสาขานี้ได้แก่ George S. Counts และ Theodore Brameld เป็นต้น ปรัชญาการศึกษาสาขานี้เชื่อว่าจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาสังคม โดยยึดหลักประชาธิปไตยในการจัดระเบียบใหม่ของสังคมจากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่ หลักสูตรที่ใช้จะเน้นสังคม (Social Oriented Curriculum) คือ ทำความเข้าใจกับสภาพสังคมมองเห็นปัญหา และหาแนวทางแก้ไขได้ สำหรับ ครูผู้สอนจะเป็นนักแก้ปัญหาตามแนวทางประชาธิปไตย ส่วนผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังให้เห็นประโยชน์ของ สังคมมากกว่าตนเอง รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถวิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาสังคม ดังนั้นกระบวนการ เรียนการสอนจึงเน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือกระทำด้วยตนเอง เน้นวิธีการทางวิทยาศาสตร์

2.5 ปรัชญาการศึกษาสาขาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

ปรัชญาการศึกษานี้ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทั่วไปสาขาภวาท (Existentialism) นักการศึกษาที่เป็น ผู้นำในสาขานี้ คือ Soren Kierkegaard และ VanCleve Morris เป็นต้น ปรัชญาการศึกษาสาขานี้ เชื่อว่าการ

จัดการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นตัวของตัวเอง มีเสรีภาพในการเลือก ตัดสินใจ และมีความรับผิดชอบ หลักสูตรที่ใช่มุ่งเน้น ศิลปศาสตร์(Liberal Education) ซึ่งสนใจในวิชามนุษย์วิทยา ส่วนครูผู้สอนจะมีหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และพัฒนาศักยภาพให้มากที่สุดสำหรับผู้เรียนจะเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดเพราะมีเสรีภาพมากที่สุดในการเลือกเรียน ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงเน้นที่รายบุคคล และความสนใจของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ โดยใช้วิธีสอนที่ช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้เป็นตัวของตัวเองมากที่สุด

2.6 ปรัชญาการศึกษาสาขามนุษยนิยม (Humanism)

ปรัชญาการศึกษานี้ได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญา หลายท่าน เช่น Aritstotle, Rousseau และ Pestalozzi เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคน ใฝ่ดี เรียนรู้ได้แต่อัตราการเรียนรู้ของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เป็นระบบการศึกษาโดยเฉพาะ โรงเรียนได้ทำลายความคิดของมนุษย์ เพราะโรงเรียนพยายามทำให้มนุษย์รู้สึกนึกคิด และปฏิบัติตนตามที่สังคมต้องการ ปรัชญาการศึกษาสาขานี้ เชื่อว่าการจัดการศึกษาจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคลไปสู่การรู้จักตนเองอันอุดม (Self-Actualization) และมีชีวิตที่ดี หลักสูตรที่ใช้เน้นหลักสูตรรายบุคคลที่มุ่ง พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลไปจนถึงขีดสูงสุด เพื่อความเป็นเลิศทางปัญญา รวมทั้งด้านอารมณ์ และทัศนคติ ส่วนครูผู้สอนจะเป็นผู้ชี้แนะ หรือเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนจะมีอิสระในการคิด เลือก และตัดสินใจในการเรียนมีส่วนร่วม และลงมือกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอนจึงเน้นกระบวนการเรียนมากกว่ากระบวนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์อย่างกว้างขวางครอบคลุมทั้งบุคคล ทั้งในด้านสมอง จิตใจ ความคิด และอารมณ์ความรู้สึก ทั้งนี้จะมีการนำวิธีการของสมาธิ และโยคะมาผสมผสานกับกระบวนการเรียน

จากแนวคิดของปรัชญาการศึกษาสาขาต่างๆ จะเห็นได้ว่าในการจัดการศึกษาจะเป็นไปตามแนวคิดใดนั้น ผู้จัดการศึกษาต้องจัดให้มีคุณภาพ ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจเทคโนโลยี ฯลฯ และแนวคิดจากปรัชญาการศึกษาสาขาต่างๆ มาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับประเทศของตนเป็นลักษณะที่เรียกว่า ผสมผสาน (Eclecticism)

3. วิเคราะห์ความหมายและจุดหมายของการศึกษา

สังคมหลังสมัยใหม่เป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสาร ไร้พรมแดน สามารถเชื่อมโยงถึงกันทั่วทุกมุมโลกในเวลาอันรวดเร็ว และมีความหลากหลายในทุก บริบทของการดำเนินชีวิต เป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อนเป็นสังคมแห่งความหลากหลายอย่าง อาทิ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ สปีชีส์ เพศสภาวะ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ด้วยความหลากหลายที่เกิดขึ้น ถือเป็นปัจจัยนำไปสู่เงื่อนไขที่ซับซ้อนของการมีชีวิตร่วมกันในสังคมภายใต้บริบททางวัฒนธรรมเพียงมิติเดียวการไหลบ่าของข้อมูลข่าวสาร และวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้ามาสู่สังคมจากทุกทิศทางที่ทุกคนสามารถรับรู้ได้อย่างรวดเร็วภายใต้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อถึงกันทั่วโลก และทุกคนสามารถใช้

สอยได้อย่างสะดวกสบายเพียงแค่ปลายนิ้วสัมผัสผ่านโปรแกรมสืบค้นข้อมูล (Search's engines) ข้อมูลข่าวสารจากทั่วโลกก็เชื่อมต่อถึงกัน ความหลากหลายของเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็ถูกถ่ายทอดถึงกันอย่างรวดเร็ว ทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมระดับชาติ และระดับนานาชาติ จนในที่สุดก็กลายเป็นพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) ดังนั้นการตีความหมาย และจุดหมายของปรัชญาทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องนั้น หลักสูตรการศึกษาจึงต้องรับแรงดำเนินการปรับปรุง พัฒนาคน หรือผู้เรียน ให้พร้อมกับการทำงานในยุคโลกหลังสมัยใหม่ ที่เต็มไปด้วยสังคมของเทคโนโลยี นวัตกรรมที่หลากหลาย และสังคมของพหุวัฒนธรรม ซึ่งต้องพัฒนาไปพร้อมกับการพัฒนาสร้างคนให้เป็นคนดีของสังคมอีกด้วย ทั้งนี้เป็นไปตาม Queer Theory ที่ส่งสัญญาณว่าการจัดการศึกษาตามกระบวนทัศน์สมัยนี้ที่เน้นการผลิตคนให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะตามมาตรฐาน (Standards) ที่รัฐกำหนดจะทำให้เด็กและเยาวชนในวัยเรียนจำนวนมากต้องมีความคิดออกไปอยู่นอกกรอบของวาทกรรมกระแสหลัก (Normative Discourse) ไม่ว่าจะเป็นการให้คุณค่า ความคิด ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตเป็นที่ยอมรับได้ และยังครอบคลุมมิติของการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการลดความลำเอียง (Prejudice Reduction) ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งการศึกษายุคนี้สรุปได้ดังนี้

3.1 การศึกษาคือกระบวนการซึ่งต้องให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (data or information) ซึ่งมีความหมายว่า บุคคลที่อยู่ในสังคมจำเป็นต้องมีการเข้าถึง หรือทราบข่าวสารข้อมูลเบื้องต้น มิฉะนั้นจะเป็นการล้มเหลวของการศึกษาทันที ระบบการศึกษาใดหากคิดว่าการให้ข้อมูลข่าวสารกับผู้เรียนคือ การให้ความรู้ นั่นถือเป็นการเข้าใจผิดอย่างยิ่ง และหากการประเมินผลมุ่งเน้นการทดสอบความสามารถในการท่องจำ คนเก่งคือคนที่ท่องตำราเก่ง การมีความคิดเป็นของตนเองจึงเปล่าประโยชน์ เพราะมันจะขจัดความคิดริเริ่มเป็นการทำลายพัฒนาการของบุคคลด้วยระบบการศึกษาอย่างน่าเสียดาย ทั้งนี้ต้องเข้าใจลักษณะของสังคมโลกยุคนี้ที่มีสถานะเป็นดังนี้

(1) เป็นสังคมที่ไร้ขีดจำกัดของข้อมูลข่าวสาร (Unlimited Information Society) เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนผ่าน และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกลุ่มคน ระหว่างองค์กรมากยิ่งขึ้น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตลอดจนสารสนเทศที่มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญ การไร้ขีดจำกัดของข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี

(2) เป็นสังคมฐานการเรียนรู้จากข้อมูลข่าวสาร (Learning-Based Society) โลกยุคหลังสมัยใหม่ถือว่าเป็นยุคที่มีการขับเคลื่อนด้วยสื่อทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางด้านความรู้ต่างๆ (Innovative knowledge) ผู้คนในยุคนี้มีการได้อิงแอบ และสัมผัสกับข้อมูลมากมายยิ่งขึ้น และเป็นผลที่ทำให้ผู้คนสามารถนำมาพิจารณาประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น อนึ่งลักษณะของสังคมยุคนี้จะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงแบบฉับไว จนบางครั้งทำให้เกิดสภาพสังคมที่ตื่นตระหนก (Awaken Society) ได้

(3) เป็นสังคมข้อมูลข่าวสารแบบย่อส่วน (Condensed Society) ด้วยความเป็นโลกาภิวัตน์ อริยะ อิทธิพลของการสื่อสารที่ก้าวไกลทั้งระบบดาวเทียม ระบบดิจิทัล และระบบอื่นๆ ทำให้โลกมีสภาพที่แคบลง การไหลบ่า และการผสมรวมของพหุวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว และกลมกลืน นอกจากนี้การไหลบ่า

ของข้อมูลข่าวสารมีช่องทางหลากหลายยิ่งขึ้น มีลักษณะทั่วถึงกันอย่างไร้ทิศทาง ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยง (Interconnectedness) ประเทศต่างๆ ในโลกมีความใกล้ชิดกันมากกว่าสังคมในยุคที่ผ่านมา เช่น มีผลิตภัณฑ์ (products) ที่สามารถส่งถึงกัน และสามารถใช้ได้ในเวลาเดียวกัน มีความรวดเร็วในการขนส่งที่สะดวกสบาย ในทางตรงกันข้ามสิ่งที่น่าเป็นห่วงของสังคมยุคนี้ประการหนึ่ง คือ ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งสามารถส่งถึงกันได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน

3.2 การศึกษามุ่งเน้นให้คนคิดเป็น คือมีความสามารถในการวิเคราะห์ ซึ่งต้องเริ่มจากการสร้างจิตวิเคราะห์ (analytical mind) คือ ช่างสังเกต ช่างสงสัย ตั้งคำถาม และใช้หลักตรรกะในการหาคำตอบเบื้องต้น เป็นกุญแจที่นำไปสู่ความรู้ โดยการนำข้อมูลมาสัมพันธ์กันด้วยเหตุและผล จึงจะเกิดความรู้อย่างแท้จริง

3.3 การศึกษาต้องรู้จักวิเคราะห์ และการมีข้อมูลข่าวสารเบื้องต้น ต้องเสริมด้วยการหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้การวิเคราะห์น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ทำให้ได้ข้อมูลใหม่ และข้อมูลเพิ่มเติมมายืนยันการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการวางแผนแก้ปัญหา การประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย การแก้ปัญหา การสร้างทฤษฎี การเก็บข้อมูลจากการวิจัย การวิเคราะห์ที่มีผลออกมาซ้ำกันหลายๆ ครั้ง ย่อมนำไปสู่ความเชื่อมั่นในระดับหนึ่ง เป็นการสร้างทฤษฎีจากการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการสร้างความรู้ใหม่ให้ครอบคลุมทั้ง 5 มิติ มิใช่มุ่งเน้นเฉพาะการท่องจำ จนคิดไม่เป็น ส่วนของคุณธรรมประจำใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติ เป็นส่วนสำคัญของการสร้างมนุษย์ที่ต้องอยู่บนร่างกายที่สมบูรณ์ สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้

4. อนาคตของการศึกษาไทยในโลกยุคหลังสมัยใหม่

ประเทศไทยเป็นรัฐชาติที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น ไม่แพ้ชาติใดในโลกนี้ ถึงแม้บางครั้งจะมีเหตุการณ์ทางการเมืองบ้างก็ตาม แต่สิ่งนี้ คือ อีกหนึ่งเส้นทางของการพัฒนาประเทศที่รัฐชาติที่พยายามทำให้เกิด “ความหมายที่ดี” (The meaningfulness) ต่อสังคมของตนเอง และสังคมโลก เพื่อการ “กระทำ” (Action) อีกแบบหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนา แต่อย่างไรก็ตามในโลกยุคหลังสมัยใหม่การศึกษาไทยควรมีวิถีทางวิธีการศึกษา (A Dialectic Approach) ดังต่อไปนี้

4.1 การศึกษาไทยต้องให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากขึ้น โดยเฉพาะคนในท้องถิ่น ชนบทที่มีการเพิ่มระยะเวลาการศึกษาเพื่อประชาชน รัฐต้องให้มีการขยายช่วงระยะเวลาที่ยาวออกไปของการศึกษาภาคบังคับ (Compulsory Education) สิ่งหนึ่งที่รัฐต้องทำ คือการเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้นโดยการลดทอนเวลาในสถานศึกษา แต่เพิ่มคุณค่าในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนให้มากขึ้น แต่ถึงอย่างไรผู้สอนต้องเป็นบุคคลที่จะต้องมีความรู้ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้นตามสถานการณ์ของความรู้ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

4.2 เนื้อหาของทุกระบวนวิชาควรจัดการศึกษาแบบ “ความคิดรวบยอดเป็นฐาน (Conceptual-Based)” มากกว่า “เนื้อหาเป็นหลัก (Contents-Based)” ต้องฝึกผู้เรียนให้มีฐานคิด/คติที่เป็นกรอบและความคิดรวบยอด แต่มีใช้สอนให้คิดนอกกรอบแบบไร้ทิศทาง กล่าวคือ ต้องให้ผู้เรียนมีความคิดที่แตกฉาน มีใช้แตกต้นกับข้อความรู้ใหม่ที่เกิดจากการพัฒนา เนื้อหาในทุกระบวนวิชาต้องสามารถเป็นองค์ความรู้/ข้อความรู้

ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงานได้ เนื้อหาที่จัดให้ผู้เรียนนั้นต้องมีการจัดวางให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นด้วย และมีใช้ทำเพื่อเป็นการสร้าง หรือเป็นเพียง “วาทกรรมอำพราง” ในหลักสูตรท้องถิ่นแต่อย่างใด

4.3 การศึกษาไทยในยุคนี้ต้องมีการผนวกบูรณาการ รวมทั้งศาสตร์ และศิลป์เข้าให้เป็นเนื้อเดียวกันอย่างถ่องแท้ กล่าวคือ มีศาสตร์สาขาที่หลากหลาย โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาติ ความดีงามของสังคมโลกมนุษยชาติบนพื้นฐานของความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มชน และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เป็นต้น

4.4 การศึกษาไทยต้องให้ความสำคัญต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการวิชา โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางปัญญา (Intellectual Technology) ของผู้สอน ที่จะต้องถ่ายทอดสู่ผู้เรียน ซึ่งมีความเชื่อว่า “ถ้าครูเก่ง ผู้เรียนเก่ง” แต่ในทางกลับกันบริบทของการจัดการเรียนรู้ และในเรื่องความรู้ปัจจุบัน อาจพบสภาพ “ผู้สอนรู้น้อยกว่าผู้เรียน” ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางการศึกษาที่ทับซ้อนอย่างเห็นได้ชัดในหลายสถาบันทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งที่มีการหยิบยกวาทกรรมเชิงการเรียนรู้มาเป็นบทตั้ง (Thesis) เช่น “ฝึกให้ผู้เรียนนำเสนอ” โดยผู้สอนไม่ได้เตรียมตัวสอนหรือถ่ายทอดความรู้เลย เอาผลงานของผู้เรียนมาใช้ และใช้เทคโนโลยีทางอำนาจที่มากกว่า ด้วยเหตุนี้จึงอยากได้ผู้สอนต้องตระหนักถึงการค้นคว้าแสวงหาความรู้ที่ใหม่ และทันสมัยอยู่เสมอ มิใช่อิงแอบกับฐานคติเดิมที่มีมาช้านาน โดยปราศจากการพัฒนาความคิดของตนเองให้ใหม่เลย

4.5 การศึกษาไทยต้องยกมาตรฐานของตนเองสู่มาตรฐานที่ต่างชาติยอมรับได้ กล่าวคือ ไม่ต้องคาดหวังถึง World Class ให้เหมือนกับประเทศที่มีระบบการบริหารจัดการศึกษาที่ดี และมีมายาวนาน แต่ต้องการให้หันมาพิจารณาไตร่ตรองถึงมาตรฐานทางด้านเนื้อหา มาตรฐานทางด้านวิชาการที่ผู้เรียนมีความถนัดถใจในเนื้อหาวิชาที่ตนเองเลือกเรียน หรือการสร้างมาตรฐานใหม่ให้ผู้เรียนสามารถมีความสุขในการเรียนรู้ในแต่ละวัน (Total Learning Happiness) สิ่งนี้ถือได้ว่าเข้าถึงแก่นของการศึกษาที่แท้จริง และสามารถเรียกได้ว่าเป็นมาตรฐานการศึกษาที่ชัดเจนที่ควรเป็น

4.6 การศึกษาไทยต้องมีการเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะทุกองค์กรจะต้องสนับสนุนให้ทุกคนได้เกิดภาวะในจิตใจที่ต้องเข้าถึงการเรียนรู้ในทุกๆ ระบบอย่างลงตัว มิใช่ปล่อยให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หรือความรับผิดชอบแบบ “จอมปลอม”

4.7 การศึกษาไทยต้องสามารถปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของทางด้านสังคม และทางด้านเศรษฐกิจได้ ด้วยสภาพที่ในปัจจุบันที่มีการแข่งขันที่รุนแรงมาก ทั้งการผลิตสินค้า และการบริการ ดังนั้น การศึกษาไทยต้องก้าวไปสู่ความเป็นพลวัตให้ได้ (Dynamic Change) ความรู้ที่ต้องป้อนให้แก่ผู้เรียน คือ สถานการณ์ความเคลื่อนไหวต่างๆ ของสังคมโลก ฝึกให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ถึงเหตุการณ์ต่างๆ และหาวิธีวิทยาในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง สอดคล้องกันบนพื้นฐานของความเป็นพลโลกที่แท้จริง

4.8 การศึกษาต้องสอดคล้องกับอุดมการณ์, ความคิด ความเชื่อ เสรีภาพ วัฒนธรรม รวมถึงความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ที่ไม่มีการกดทับ บิดเบือน การถดถอยจากความเป็นจริง

4.9 การศึกษามาจากกระบวนโลกาภิวัตน์ จึงต้องให้ความสำคัญกับการวิพากษ์หลักสูตร และวาทกรรมหลักสูตรมากกว่าการพัฒนาหลักสูตร

4.10 การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา การแก้ปัญหา ต้องดำเนินการในสถานการณ์ การเรียน การสอนที่ต้องเผชิญกับปัญหานั้นโดยตรงโดยผู้เกี่ยวข้องโดยตรงเท่านั้น และต้องไม่ให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ วางแผนล่วงหน้าเพื่อนำไปใช้งานจริง

5. บทสรุป

การศึกษาไทยในโลกยุคหลังสมัยใหม่นี้ การศึกษาต้องฝึกผู้เรียนให้เข้าใจถึงความเป็นมนุษย์ชาติ (Humanism in Education) และต้องสามารถพัฒนาจิตสำนึกของผู้เรียนในการค้นคว้าหาความรู้ตลอดเวลา รวมทั้งต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเสาะหาความรู้เพื่อบูรณาการศาสตร์ต่างๆ (A Search for Integration) มีความสามารถในการหยั่งรู้สิ่งไหนต้องทำ สิ่งไหนควรทำ และทำอะไรให้กับประเทศได้บ้าง (Education for a capacity of discernment) รวมทั้งต้องฝึกให้เด็กไทยมีฐานคติของการพัฒนาด้านจิตวิญญาณทางวิทยาศาสตร์ (To Develop Scientific Spirit) ที่จะทำให้เด็กไทยสามารถยืนอยู่ในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข และดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ไทยไว้ได้เป็นสิ่งสำคัญ

บรรณานุกรม

- กฤตสุขชิน พลเสน. (2564). เอกสารประกอบการสอนวิชาปรัชญาหลังนวยุค. กรุงเทพฯ : ศิลป์สยามบรรจุกัญท์.
- กันยาวิริ์ สัทธาพงษ์. (2551). คิดใหม่โบราณศาสตร์หลังนวยุค. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โตมร สุขปรีชา. (2552). **ครูวิพากษ์ครู**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ GM BOOKS.
- ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย. (2560). **การจัดการการศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประโยชน์ ส่งกลิ่น. (2561). **ปรัชญาการเมืองหลังยุคสมัยใหม่**. มหาสารคาม : หจก.อภิชาติการพิมพ์.
- ภวิศา พงษ์เล็ก. (2560). **หลักการและปรัชญาการศึกษา**. เอกสารประกอบการสอน : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- สุภางค์ จันทวานิช. (2557). **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.